

SKADEGJØRERE I JULETRENÆRINGEN – TILFELLE SIBIRSK EDELGRANLUS

Av Karl H. Thunes,
Skog og landskap

Introduksjon

Sibirsk Edelgranlus (*Aphrastasia pectinatae*) er vidt utbredt i Norge. Den kom til Norge i 1960 og finnes nå vest til Seljord og til Bodø i nord. Innen dette området er den til stede, eller potensielt til stede i edelgranplantasjer i et mer eller mindre kontinuerlig belte. Utover dette er den tidligere funnet i Målselv i Troms. Siden 2002 er lusa funnet i bestand av edelgran i Kaupanger og i Luster i Sogn og Fjordane, Ørskog i Møre og Romsdal og Moi i Rogaland. Den til dels kraftige ekspansjonen til områder vest og sørvest i landet er bekymringsfull fordi den smitter lett mellom bestand og den er følgelig nå påvist i det området i Norge som har størst produksjon av juletrær og pyntegrønt. For produsenter av edelgran til juletrær og pyntegrønt er Sibirsk Edelgranlus uten tvil den største trusselen mot industrien.

Skadebilde

Angrep av Sibirsk Edelgranlus er lett å identifisere ved at de voksne lusene produserer et sekret som kan minne om ulldotter (se bilde). Dette 'spinnnet' sitter på nålene og er antatt å være en forsvarsmekanisme mot fiender.



<Bilde>

Lusa suger på nålene av edelgran og nålene blir etter hvert gulflekkete. Senere krummer nålene seg, treet mister farge og vil, hvis angrepet vedvarer og ikke kontrolleres, dø. I lusas opprinnelsesom-

råde (Russland), har Sibirsk Edelgranlus vertssveksling med vanlig gran. Videre produserer den der flygende individer. Hos oss har den ikke vertssveksling og individer med vinger er ikke funnet. Spredning mellom bestand og landsdeler er derfor sannsynligvis et resultat av handel og annen menneskelig aktivitet.

Bekjempelse og kontroll

Det viktigste man kan gjøre for å begrense omfanget av skadene, er å vise varsomhet under arbeid, samt reagere umiddelbart når man oppdager et angrep. I og med at det kan tyde på at lusa ikke produserer individer som kan spre seg selv ved å fly, ligger den største utfordringen i å hindre spredning ved å sørge for at utplantning skjer med planter som er helt fri for smitte. Videre må smittehygieniske hensyn tas under arbeid, ved at man enten skifter arbeidsklær, støvler og redskap når man går fra bestand til bestand, eller ved at man sørger for å desinfisere disse.

Er først lusa etablert, er det to grep man kan gjøre for å bekjempe den. Det mest effektive, og drastiske, er å hugge ned og destruere (brenne) de angrepne trærne på stedet. Må man sprøyte med insektmidler, må dette gjøres med godkjent insektisid til rett tidspunkt, det vil si både ca en uke før og to uker etter knoppsskyting. Utover dette har det liten hensikt å sprøyte.

Forsøk på resistens hos provenienser av fjelledelgran

Norsk institutt for skog og landskap har et forsøk gående i samarbeid med Skogfrøverket på Hamar. Dette forsøket søker å finne ut om det er forskjeller i resistens hos ulike provenienser av fjelledelgran. Fjelledelgran er interessant da det er en av de mest populære artene i juletrær- og pyntegrøntproduksjon. Dessverre er det også en av de artene som lettest blir angrepet av Sibirsk Edelgranlus.

Ved Jønsberg landbrukskole har de i et blokk-organisert dyrkingsforsøk plantet 76 provenienser med fjelledelgran fra Canada og USA. Disse proveniensene representerer en nord-sør gradient. Store deler av dette feltet er angrepet av Sibirsk Edelgranlus, men de forskjellige områdene av forsøksfeltet er angrepet i ulik intensitet. Det har de to siste årene blitt registrert omfang og intensitet av angrep på de ulike proveniensene og foreløpig tendens

viser at det er nordlige kystprovenienser som blir hardest angrepet. Disse foreløpige resultatene må taes med en liten klype salt da bare deler av materialet er ferdig bearbeidet, noe som medfører at den analyserte gradienten er kort. Videre er ikke biologiske variabler vurdert opp mot resultatene, slik som alder og helsetilstand hos trærne, smittekilder og smitteveier.